

5^e zondag van de 40 dagen

17 maart 2013; PKN Wehl

Jesaja 58:7 – 10 (2 Sam. 15:1-12)

Lucas 20:9-19

Mag ik u een vraag stellen? Wat is uw eerste reactie op het evangelie van vandaag? En hoe heeft u de parabel ervaren? En u.... Vond u hem ook zo hard? Maar, wat is hard? Die houding van de pachters en uiteindelijk ook die van de eigenaar. Of was u geschokt door juist deze woorden uit Jezus' mond? Was het de starre houding van de schriftgeleerden en hogepriesters waardoor u ontzet was. Hoe het ook zij, een stevige tekst die veel oproept en waarover we allemaal wel onze gedachten hebben. Laten we er eens op kauwen.

Om te beginnen. Wat vond u van de houding van de wijnbouwers? Zo'n houding, nee, die veroordelen we. Deze parabel wordt ook wel die van de misdadige wijnbouwers of pachters genoemd. Maar, zit daarin niet al een oordeel? We kunnen de parabel ook "de eigenrechter spelende eigenaar" noemen. Wat weten wij bijvoorbeeld van de achtergronden, van de motieven van de pachters....

Voordat we het weten, hebben we al een oordeel geveld en hebben we onze mening klaarstaan. Spelen we als het ware eigen rechter, net als de verhaalpersonages. Dat gaat vaak ongemerkt, als vanzelf. De nieuwe paus is amper gepresenteerd, of een mogelijke schaduwkant van hem wordt alweer breed uitgemeten. Ook zijn er tegenwoordig vele bedenkingen bij sporters, die langzamerhand hun dopinggebruik opbiechten. Zoals veel van hun collega's, vaak opgejaagd door prestatiedruk. Eerst bejubeld, nu in het openbaar aan de schandpaal genageld. Maar, hoe standvastig zouden wij geweest zijn, als wij in hun schoenen hadden gestaan? Ander voorbeeld: stelt u zich eens voor dat u een klein boertje bent in het amazonewoud. U wordt van uw landbouwgrond verdreven door zo'n grootgrondbezitters voor een nieuwe plantage? Illegale houtkap is misschien nog de enige manier om te overleven. Wat zouden wij dan doen? Of... het is goed dat er opvanghuizen voor daklozen zijn, maar niet in ons dorp....

Onze eerste reactie, onze mening, ons oordeel is - meestal onbewust - snel en makkelijk geveld. Maar, bij nader inzien blijkt dat datgene wat we misschien in eerste instantie geneigd zijn te denken, niet zo duidelijk te zijn. Er zitten meer kanten aan een verhaal. Dus, hoe gefundeerd is onze mening? En hoeveel recht doen we aan de ander...

Terug naar die pachters in ons verhaal en de vraag wat wij van hun houding vinden. Maar, kunnen wij ons eigenlijk wel een goede mening vormen over een verhaal dat zo'n 2000 jaar geleden verteld werd? Immers, het is onontkoombaar dat wij met onze ogen en met onze waarden en normen kijken en oordelen over een totaal andere cultuur en denkwijze. De vraag is of we daar voldoende bij stilstaan. Of zijn we geneigd ook nu heel makkelijk en snel te oordelen? Als het gaat om het oordelen over het verleden, hoeven we niet eens zo heel lang terug te gaan. Het lijkt wel of we in een tijd leven waarin het ene misstand na het andere boven tafel komt. Vele vaak schrijnende verhalen komen los. Dat lucht op en hulp kan worden geboden. Aan slachtoffers. Maar er is nog een groep, de daders. Hoe zit het met hen, zijn zij alleen maar zwart, schuldig? Weten we wat hun motieven waren?? Bovendien kan ook de vraag bovenkomen waarom deze misstanden destijds niet werden gezien of gehoord? Misschien omdat de omgeving anders was, er andere waarden en normen heersten, mensen anders dachten?? Trouwens, betekent dat ook dat er nu geen misstanden meer voorkomen....? Het is makkelijk om met de ogen van nu alles van destijds, nog niet zo lang geleden, te bekijken en ons oordeel te vellen. Wederom geldt de vraag: hoe gefundeerd is onze mening. Ook hier gaat het om nuances en recht doen aan een ieder.

Keren we met al deze gedachten weer terug naar onze parabel en de vraag wat wij van de houding van de pachters vinden. Laten we onze mening nog eenmaal opschorten en het volgende meenemen in ons oordeel. Weet u bijvoorbeeld dat in de eerste eeuw een groot gedeelte van Israël onder controle van de Joodse elite was? Er was weinig gebied over voor individuele boeren. Die werden, uit pure noodzaak, vaak pachters. Deze moesten 35 tot 50 procent van de opbrengst van het land afstaan aan religieuze en gewone belastingen. Verder was een deel van de opbrengst nodig voor het inzaaien voor het volgende jaar. Uiteindelijk bleef er vaak maar 20 procent van de oogst over. Hiervan moesten ze een deel aan de eigenaar afdragen. Wat blijft er dan over om zelf van te leven, terwijl die pachters al het harde werk deden? We kunnen ons voorstellen, dat er destijds een conflictueuze situatie bestond tussen de landeigenaren en de pachters. Daarbij speelt ook nog eens dat de rechtsregels niet zo duidelijk waren als in onze tijd. Als de erfgenamen overleden zijn, vervalt het land aan niemand. Dan kunnen anderen het in bezit nemen en geldt de regel 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt'. Als je zo aan land kunt komen en je familie kunt voeden....
Heeft deze achtergrondinformatie invloed op hoe wij de pachters beoordelen? Ze blijven misdadig, maar zijn zij de enige schurken?

De menigte in het evangelieverhaal van vandaag hoort deze parabel uit de mond van Jezus. Als we het over meningen hebben, wat vond u trouwens van hun reactie: "Dat nooit!". Weet u waar dat op slaat? Niet op al die moordpartijen. Het lijkt wel alsof ze daarover blikken noch blozen. Alsof ze dat gewend zijn. Waar ze wel van schrikken is de opmerking dat de eigenaar – God - de wijngaard – Israël - aan *anderen* geeft. Anderen. Voor hen zijn dat de NIET-joodse leiders, dus de heidenen. Dat is een nog grotere nachtmerrie dan te lijden onder het strenge regime van de eigen leiders.

Daarmee zijn we aanbeland bij die leiders, de schriftgeleerden en hogepriesters. Ook zij staan bij de menigte. Wat vond u van hun houding? Even oprissen. Er staat: "De schriftgeleerden en hogepriesters, die wisten dat Jezus deze gelijkenis met het oog op hen verteld had, wilden hem op dat moment laten grijpen." Ze horen dus zijn kritiek en het dreigement. Toch besluiten ze er niet naar te luisteren. Ze stellen vragen bij de bewering van Jezus dat hij de Messias is. Voor hen is het misschien wel de zoveelste oproerkraai. Ook dat is een plausibele afweging, althans, vinden wij. In onze samenleving, waarin van iedereen verwacht wordt een mening te hebben, is het normaal dat er ook tegengestelde meningen zijn en dat mensen kritiek op elkaar uiten. Of we daar altijd blij mee zijn en mee kunnen omgaan...??!

Hoe het ook zij, de leiders worden door de evangelist lijnrecht tegenover Jezus gezet. De kwaden tegen de goede. Dat is precies zijn doel. Om zijn toehoorders, de lezers – ons dus – ervan te overtuigen dat Jezus de Messias is, de beloofde, de zoon van God. Dat heeft hij zo overtuigend gedaan, dat in de loop van de geschiedenis onder andere dit verhaal heeft bijgedragen tot het anti-semitisme. De joden als de christusmoordenaar. Omdat mensen er heel lang van overtuigd waren, dat het waar was wat in de bijbel stond en vanuit die bril ook mensen en hele volken beoordeelden en veroordeelden.

Laten wij dat niet doen, maar met een open blik de ander tegemoet treden, vanuit het besef dat ook wij kinderen van onze tijd zijn en de wereld beschouwen met onze bril. Laten wij dat doen als gelovigen samen op weg, vanuit de overtuiging dat Jezus ons waarlijk naar God leidt.
Amen.

Petra van der Voort, theoloog